

לימוד על לימוד

מדוע אנחנו לומדים?

עריכה · מתניה אליצור

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה

תלמוד בבלי, קידושים, דף מ ע"ב

איזה צד במחלוקת מדבר אליכם יותר?

מה החסרונות והיתרונות של לימוד המביא לידי מעשה על נפש האדם ועל הלומד?

ראוי לאדם שיעבור וילך בזה העולם בכל הספרים הקדושים וללומד כלם כדי שיהיה בכל מקום, כמו שנמצא השרים הגדולים שהולכים ועוברים במדינות, ומוציאים הוצאות רבות על זה כדי שיוכל אחר כן להתפאר ולומר שהיה במדינות כמו שדרך השרים להתפאר ולומר הייתי בורשא וכיוצא בזה. כמו כן ראוי שיהיה האדם בעולם הזה בכל מקומות הקדושים של התורה, כדי שיוכל להתפאר בעולם הבא שהיה בכל מקום דהיינו בכל הספרים הקדושים כנ"ל. ולעתיד בעולם הבא מזכירין אותו כל מה שלמד בעולם הזה:

שיחות הר"ן כ"ח

← רבי נחמן מתאר את הלימוד כמסע בין מדינות - מה ההשפעה של התפיסה הזו על הלומד?

← האם אתם לומדים לפעמים כדי להתפאר בידעות שלכם?

~~~~~ " ~~~~~

גודל מעלת עסק התורה הקדושה, שהוא עיקר החיים של האדם. כמובא (תיקוני זוהר תיקון י"ג) 'אלמלא כנפי ריאה דנשבי על ליבא הוי ליבא אוקיד כל גופא' וכנפי ריאה הוא בחינות התורה, היינו כי יש באדם שני מיני תבערות מזורת אש, לטוב ולהיפך. ושניהם אינם טובים. כי לפעמים לב האיש הישראלי בוער מאד מאד להשם יתברך כיקד יקוד אש, אבל הוא יותר מדי, עד שהיה אפשר להיות אוקיד כל גופא. ואף על פי שבווער להשם יתברך, אף על פי כן מאחר שהוא יותר מדי אינו טוב. ואי אפשר לקרר ולצמצם ההתלהבות הזאת, שיהיה במדה, כי אם על ידי התורה. כי כשיעסוק בתורה תגן התורה עליו, ותציל אותו שיזכה לצמצם ההתלהבות שיהיה כראוי. וכן יש, חס ושלום, להיפך, כי לפעמים בוער האדם אל תאוות עולם הזה כל כך, עד שגם כן היה אוקיד כל גופא, חס ושלום. אבל כשולמד תורה היא מגנת עליו, ומצלת אותו גם מהתלהבות האש הרע הזה של התאוות, שהיה רוצה לשרפו לגמרי, חס ושלום. נמצא שבלא התורה, חס ושלום, לא היה האדם מתקיים כלל, כי היה נשרף ומתבטל מריבוי התבערות שיש בכוחו, לימין יותר מדי, או לשמאל, חס ושלום. וזהו 'אלמלא כנפי ריאה', שהיא התורה, 'דנשבי על ליבא, הוי ליבא אוקיד כל גופא', על ידי שני מיני תבערות האלו, ורק התורה מצלת מזה.

ליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ע"ח

♦ ♦ ♦

← רבי נחמן מתאר את הלימוד כמצנן את האש שלב - באיזה מובן אתם מרגישים שלימוד מציל מתבערה הפנימית?

← האם חוויתן פעם לימוד שעושה פעולה הפוכה?

~~~~~ " ~~~~~

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה

וּגְבוּרָה, שְׁנֵאָמַר (משלי ח יד): "לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה", וְנוֹתַנְתְּ לּוֹ מַלְכוּת וּמְמַשְׁלָה וְחֻקּוֹר דִּין, וּמַגְלִין לּוֹ רְזֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְמַעֲשֵׂין הַמִּתְגַּבֵּר וּיְכַנְהֵר שְׁאִינוּ פּוֹסְקִים, וְהִוָּה צְנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמַגְדִּילָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים.

משנה, מסכת אבות, פרק ו', משנה א'

איך תחילת המשנה המציב כאידיאל לימוד לשמה מסתדר עם השכר המוצע ללומד בהמשך? ←

לימוד לשמה - יש דבר כזה?

ויעקר עסק התורה הקדושה צריך להיות לשמה, שעל ידי זה יוכל לבוא לדעת את ה' ולהכיר גדולותיו ונפלאותיו ולהדבק עצמו באלקות, וזהו "ויזכר כו' את כל הדברים לאמר אנכי" כו' רצה לומר שהש"י ב"ה אמר לנו "כל הדברים", היינו כל התורה כולה, כדי "לאמר אנכי ה' אלהיך", פירוש שעל ידי התורה יהיה יכול לומר אלקותו לנו, ובכל זה התיירו לנו חכמים קצת ואמרו "לעולם ילמוד אדם כו' שמתוך כך יבא לשמה", ששורש היסוד והעיקר הוא לשמה כדי להשיג אלקותו ית"ש, ומה שאמרו שמתור ללמוד שלא לשמה, הוא כדי שלא ילך האדם בטל לגמרי חלילה וישועמם, וזהו "שמע בני מוסר אביך" רמז בזה העסק בתורה לשמה, והאיך הוא הדרך ללמוד לשמה? ומפרש שיהא התורה כשתלמוד אותה למוסר לך, שתיסר ותוכיח אותך שתלמוד לשמה ובדביקות, ועל ידי זה הוא נקרא בן לאב הוא הבורא ב"ה, "ואל תטוש תורת אמך" רצה לומר על כל פנים אל תעזוב את התורה לגמרי חלילה, ולמוד אפילו שלא לשמה שזה נקרא בשם נוקבא, שאינו אלא מקבל ולא משפיע. וזהו "יש נוחלין ולא מנחילין הבן את האם" היינו הלומד שלא לשמה הנקרא בשם נוקבא, שזה אינו אלא נוחל השפע למטה וכנ"ל.

רבי אלימלך מליז'נסק, ליקוטי שושנה מ"ז

מהו פסגת לימוד ה'לשמה' לדעת רבי אלימלך מליז'נסק? ←

מה ההשלכות של אידיאל הדבקות על הלומד ועל הלימוד? ←

”

ענין עסק התורה לשמה. האמת הברור. כי לשמה אין פירושו דביקות כמו שסוברים עתה רוב העולם. שהרי ארז"ל במדרש שבקש דוד המע"ה מלפניו ית' שהעוסק בתהלים יחשב אצלו ית' כאלו היה עוסק בנגעים ואהלות. הרי שהעסק בהלכות הש"ס בעיון ויגיעה הוא ענין יותר נעלה ואהוב לפניו ית' מאמירת תהלים. ואם נאמר שלשמה פירושו דביקות דוקא ורק בזה תלוי כל עיקר ענין עסק התורה -- הלא אין דביקות יותר נפלא מאמירת תהלים כראוי כל היום. וגם מי יודע אם הסכים הקב"ה ע"י בזה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא ית' על שאלתו.

אבל האמת כי ענין לשמה פירש לשם התורה. והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א בר' צדוק (נדרים נ"א א') עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן. ז"ל עשה דברים לשם פעלן.

ר' חיים מוולוז'ין נפש החיים, שער ד'

♦ ♦ ♦

מהי שורש הביקורת של ר' חיים מוולוז'ין על רבי אלימלך ושיטתו? ←

מה ההשפעה של אידיאל הלשמה של רבי חיים מוולוז'ין על תפיסת לימוד התורה? ←

האם יש דברים שאנחנו עושים בחיים שהם 'לשמה'? ←

”

”שמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורתנו הקדושה, ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כל כך לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות, שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצווה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה - להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה.”

אברהם בורנשטיין, אגלי טל - הקדמה

♦ ♦ ♦

לאור דברים אלו - איזו תפיסת 'לשמה' הייתן מעדיפות לאמץ? ←

לימוד אחר - על מושג התורה וגבולותיו

העניין היהודי אינו עניין של רגש. יש בכך משום בלבול עם העניין הנוצרי. הנצרות היא אכן עניין של רגש. ה'רגש' שלנו הוא בתוך 'הדם'. אל כל שאר הדברים יש קודם כל להתייחס לגמרי בלי רומאנטיות, באופן מפוכח ביותר. גם החסיד שלך לא התחיל עם ה'כוונה'. זו באה אמנם בלי ספק ביום מן הימים. אך לרצות להתחיל בכך, כפי שאנו משלים את עצמנו להאמין שאנו חייבים לנהוג, זה לגמרי לא יהודי. מה שאתה מכנה 'הצטרפות לכנסת ישראל', זו ההתחלה. אם אינך מסוגל לכך, עליך להתחיל במשהו אחר, מפוכח לגמרי, מודע לגמרי. 'תלמד', 'תעסוק ב...'; 'תתעניין'... 'התעניין' ולא חשוב במה. מה שנקרא בפיהם של הנוצרים 'חוויה' ומה שנראה, ובדין, חשוב כל כך בעיניהם, אותה החוויה האישית של היחיד - בה אין לנו צורך. אותה חוויה מיוחלת, שהנוצרי מצפה לה ביום מן הימים, היא נחלתנו כבר מלידה, היא בדמנו.

מזה עלינו ללמוד מה עלינו לעשות - לא לחכות שהחוויה תתעורר בקרבנו, אלא נדרשת שיבה אל החוויה שכבר נחווה בדמנו. ובכן בלי כל סנטימנטאליות! בלי דאגה לטהרת החוויה - כל זה נוצרי הוא. הנוצרי מוכרח להתחיל בכוונה, אנו מתחילים באופן לא סנטימנטאלי לחלוטין - במצווה, היינו בתלמוד תורה בצורה כלשהי, וסוף הכוונה לבוא.

רוזנצווייג, אגרות, עמ' 163-164

רוזנצווייג שולל את הלימוד מתוך ציפייה לחוויה אישית, אבל לאיזה סוג של חוויה הוא מכוון אם בכלל? ←

איך אתם מבינים את הניסיון של רוזנצווייג להתחיל מתוך 'מצווה' ולא מתוך 'כוונה'? אתם מתחברים לאופן הלימוד הזה? ←

המושג "תורה" התרומם בעיני העם אל גובה אין חקר לו. בדמיון העם הייתה התורה כמעט למציאות שנייה, מציאות מופשטת ויותר נעלה, העומדת בצדה או גם במקומה של המציאות הממשית. התורה נקבעה במרכז שאיפותיה ומאוייה הכמוסים והגלויים של האומה בגלותה. המימרא "ישראל ואוריתא חד" לא הייתה מימרא בלבד, בן עם זר כמעט לא יבין ולא ישיג את זאת, לפי שגם המושג "תורה", במלא תכנו ומשמעותו

הלאומי לא ניתן להתרגם כל צרכו. התורה במשמעה זה אינה לא דת ולא אמונה בלבד, לא מוסר ולא מצוות ולא חכמה בלבד, ואפילו לא צרוף כולם יחד בלבד, אלא מושג נעלה ומרומם עד אין שיעור על כל אלה, מושג מסתורי, ששואב את כוחו כמעט מתהומה וממרומה של ההשגה הקוסמית. התורה היא כלי-אומנותו של יוצר העולם, בה ברא את העולם ובשבילה העולם נברא. התורה קדמה לעולם, היא האידיאה העליונה ונפשו החיה של העולם. בלעדיה אין לעולם קיום ולא זכות-קיום. "גדול תלמוד-תורה יותר מבנין בית-המקדש", "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות", "אין בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", "התורה מגדלת ומרוממת את האדם על כל המעשים", "אפילו עובד אלילים ועוסק בתורה הוא ככהן-גדול", ו"ממזר תלמיד-חכם קודם לכהן-גדול עם-הארץ"... בהכרתה של האומה תפס בינתיים המושג 'תרבות' במשמעו המקיף והאנושי את מקומו של המושג התיאולוגי 'תורה'. באנו לידי הכרה, כי כל עם שהוא רוצה בקיום שאין בו בושה וכלימה מחויב ליצור תרבות; לא להשתמש בה בלבד, אלא ליצור אותה, ליצור ממש בידי עצמו, בכלים ובחומר משלו ובחותמת שלו.

ח"נ ביאליק, מתוך הנאום לפתיחת האוניברסיטה בירושלים

האם יש לנו בחיים תורה מהסוג שביאליק מתאר?

איך ניתן להחיות תורה שכזו?

האם ההרחבה של התורה למה שביאליק קורא 'תרבות' - מאפשר למצוא משמעות חדשה למושג 'לשמה' בחיים?

”

מזמור קי"ט בתהלים, הפרק הארוך ביותר בתנ"ך. מציג שוב ושוב את התורה כ"שעשוע" - "בתורתך אשתעשע" ו"עדותיך שעשועי". לא פחות משבע פעמים חוזר המזמור על רעיון זה.

נראה לי שהתורה שלנו "רצינית" מדי ומצומצמת מדי. יש תחושה שהדבר היחיד שהיא יודעת לעשות זה לתת שיעור או לומר "דבר תורה". כשרוצים להנכיח אותה במרחב זה תמיד ייגמר באיזה וורט או בדף מקורות. לא בניגון, לא בבדיחה, לא בסרט ולא במשחק. רק רצינות תהומית, כמעט לעולם לא שעשוע. אפילו במרחבי השעשועים והפנאי שלנו, כשמגיע החלק ה"תורני" כולם עוטים על עצמם ארשת רצינות ויודעים היטב שהכיף נגמר.

תורה כזו אינה יכולה להתקיים. היא יוצרת אמנם חוקים ותודעה, אך לא מחוללת תרבות, זהות והוויה. היא משהו שאנחנו עושים, אך היא לא מי שאנחנו. רוב הדתלים שפגשתי בחיי נפרדו מהתורה כמחוללת התרבות וכמרכז ההוויה שלהם, כבר בכיתה ג. ביום שבו לימדנו אותם שתורה זה דבר רציני. ושכחנו כי "לולא תורתך שעשועי, אז אבדתי בעניי".

תורתך שעשועיי, אילעאי עופרן

איך נהפוך את התורה ל"מחוללת תרבות זהות והוויה" בחיינו? ←

האם גם אתם מרגישים שהתורה צריכה להיות נוכחת יותר במרחבי הפנאי שלנו? ←

מעמד הר סיני

על ההתגלות והאפשרות לקרוב אליה

עריכה · מתניה אליצור

טז ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה. יז ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר. יח והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד. יט ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול. כ וירד יהוה על הר סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל ראש ההר ויעל משה. כא ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פן יחרסו אל יהוה לראות ונפל ממנו רב. כב וגם הכהנים הנגשים אל יהוה יתקדשו פן יפרץ בהם יהוה. כג ויאמר משה אל יהוה לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אפה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. כד ויאמר אליו יהוה לך רד ועלית אפה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יחרסו לעלות אל יהוה פן יפרץ בם. כה וירד משה אל העם ויאמר אליהם א וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. ב אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני...

שמות י"ט

יד וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק. טו ויאמרו אל משה דבר אפה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות. טז ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. יז ויעמד העם מרחק

וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים. יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם.

שמות כ'

אלו הפסוקים המקדימים את עשרת הדברות בספר שמות והסוגרים אותם. מהי החוויה העוטפת את ההתגלות ואיזה תחושה היא מייצרת? ←

אז מי דיבר אל העם? ה' או משה? ←

מדוע מערפל המקרא את הדובר מול בני ישראל? ←

ר"ח ב"פ אמר משל למלך שהיה הוא ואוהבו בטרקלין וביניהם וילון, כשהיה מדבר עם אוהבו, מקפל את הווילון עד שרואהו פנים אל פנים, ומדבר עמו, אבל לאחרים אינו עושה כן, אלא מדבר עמיהם ומחיצת הווילון פרוסה, ואינן רואין אותו.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה א' ד"ה י"ג 'מה בין'

המדרש מצייר את טיבה של ההתגלות לבני ישראל - מה מסמל לדעתכם הווילון בתיאור זה? ←

"איזו היא מצווה שהיא בדיבורו של הקב"ה וצוה על ידי משה - הוי אומר זו עבודת כוכבים, דתנא דבי ר' ישמעאל 'אנכי ולא יהיה לך' מפי הגבורה שמענום"

גמ' הוריות, ח' ע"א

מי דיבר אל העם במעמד הר סיני לפי הגמרא הזו? ←

מדוע לדעתך חז"ל בוחרים לספר את מעמד הר סיני באופן הזה? ←

יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה כל המגיע למשה מגיע לכל ישראל אבל הדיבור - למשה לבדו. ולזה בא סיפור עשר הדברות כולו - סיפור היחיד הנפרד והוא ע"ה ירד לתחתית ההר ויגד לבני אדם מה ששמע - אמרה התורה "אנכי עומד בין יי וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר יי"; ואמר גם כן "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" - ובבאור אמרו 'מכילתא' כי 'כל דיבור ודיבור' היה משיבו להם כמו ששמע; וכתוב בתורה גם כן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו'" - מורה כי הדיבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום. לא הבדל הדברים; ועל שמע הקול ההוא העצום אמר "כשמעכם את הקול" אמר "קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול" - ולא אמר 'דברים אתם שומעים'; וכל מה שבא משמע הדברים אמנם הנרצה בו שמע ה'קול' ומשה הוא אשר ישמע הדברים ויספרם להם. זהו הנראה מן התורה ומרוב דברי החכמים ז"ל:

אלא שיש להם גם כן מאמר כתוב בהרבה מקומות מן המדרשות והוא בתלמוד גם כן והוא אמרם "אנכי ולא יהיה לך" - מפי הגבורה שמעום" - רוצים בזה שהם הגיעו אליהם כמו שהגיעו למשה רבינו ולא היה משה רבינו מגיעם אליהם. וזה ששני אלו השרשים - רצוני לומר מציאות האלוה והיותו אחד - אמנם יושגו בעיון האנושי; וכל מה שיודע במופת משפט הנביא בו ומשפט כל מי שידעהו - שוה אין יתרון; ולא נודעו שני השרשים האלה מצד הנבואה לבד - אמרה התורה "אתה הראת לדעת וגו'". אמנם שאר הדברות הם מכת המפורסמות והמקובלות לא מכת המושכלות:

רמב"ם, מורה נבוכים, ב', ל"ג

← אז מי דיבר אל בני ישראל לפי הרמב"ם?

← איך הוא מתרץ את פשט המקרא ואת דברי הגמרא שראינו קודם?

← מדוע כל כך חשוב לרמב"ם להוכיח שאלוהים לא דיבר ישירות לבני ישראל?

והתכוננו העם והזדמנו למדרגת הנבואה, יתר על כן, לשמיעת הדבור פנים בפנים לכולם. והיה זה אחר שלשה ימים בהקדמת מורא גדול מברקים ורעמים, ורעידת האדמה, ואש שאפפה את הר סיני המגבל, ונשארה האש היא במשך ארבעים יום על ההר, ורואים אותה העם, ורואים את משה נכנס אליה ויוצא ממנה, ושמע העם הדבור מפרש בעשרה דברים, הם אמות המצוות ועקריהן. אחד מהם הצווי על השבת, וכבר קדם הצווי בה אצל ירידת המן. ואלה עשרת הדברות לא קבלם ההמון מאנשים יחידים, ולא מנביא, אלא מה'. אבל לא היה להם כחו של משה לראית הדבר הגדול ההוא. והאמינו העם מאותו היום שמשו מדבר אליו דבור שהתחלתו מאת ה', לא קדמה למשה בו מחשבה ולא דעה, כדי שלא תהיה הנבואה, כמו שחושבים הפילוסופים, מנפש שיזדככו מחשבותיה ותדבק בשכל הפועל הנקרא רוח הקדש או גבריאל, ואז תשרה עליו השראה, ויש אשר ידמה לו בעת ההיא, בשנה, או בין השנה והיקיצה, שאיש מדבר עמו, ושומע דבריו בדמיון, בנפשו, לא באזניו, ורואה אותו במחשבתו, לא בעיניו, ויאמר אז שאלהים דבר אתו. והכחשו אלה הסברות בזה המעמד הגדול, ומה שבא בעקבות הדבור האלהי מן המכתב האלהי, הואיל וכתב את עשרת הדברות האלה בשני לוחות מאבן יקרה, ונתנם אל משה, ורואים מכתב אלהי כאשר שמעום דבור אלהי. ועשה להם משה בצווי ה' יתעלה ארון, והקים עליו המשכן הנודע, ונשארה זה בין בני ישראל במשך תקופת הנבואה כתשע מאות שנה, עד שמרה העם, ונגנז הארון, וגבר עליהם נבוכדנצר והגלם.

ריה"ל, כוזרי, מאמר ראשון, פ"ז

למה בניגוד לרמב"ם חשוב לריה"ל להוכיח שההתגלות היתה לכל העם וישירות מפי ה'?

כעת, אחרי שעיינתם בשני הקטעים, תוכלו לשער איזה מקום תופס מעמד הר סיני אצל שני ההוגים?

וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לידוד בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם כַּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (במדבר כח כו). כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא. נמצא חיות פנימיות של כל הנבראים הוא כח הראשית שמהתורה. כמ"ש בשביל התורה שנקראת ראשית, וכמ"ש כח מעשיו הגיד, שתורה הוא כח מעשה בראשית. אך כי נברא להיות נעלם הפנימיות, אבל ביום מתן תורה, נתגלה זה, ונדבק הכל בהשורש. וזהו שכתוב פנים בפנים דיבר ה' עמכם... שאז נתגלה ונמשך חיות התורה לכל הנבראים. ועשרת הדיברות נגד עשרה מאמרות... שאז נתגלה שכל התורה מחיה הכל ומושל על הכל. ועיקר קבלת התורה הוא ההתגלות. זהו שאמר בתרגום וירד ה'

על הר סיני ואתגלי כו'. כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו רק שמקודם הי' נסתר כנ"ל. ולכך נק' יום הביכורים שנדבק עתה הכל בבחינת הראשית ונתחדש על ידי זה. וכמו כן, מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית ופירשו רז"ל בטובו, בהתורה, שפנימיות חיות מעשה בראשית מהתורה. ובכל יום מתחדש גם כן מעשה בראשית בדך נסתר. ובשבועות נתגלה יותר... שבשעת קבלת התורה נתבטל כל החיות לשורשו עד שבאמת יצאתה נשמתן. והוא ביטול כל חיות ורצון שבז' מדות שכוללין כל האדם...

שפת אמת לשבועות במדבר [תרל"א]

קראו שוב את המשפט האחרון של השפת אמת - מדוע לדעת השפת אמת הנשמה יוצאת מהגוף בעת ההתגלות ומתבטל הרצון? ←

מה המוטיבים האלה מלמדים על התפיסה של ההתגלות אצל השפת אמת? ←

"הדיבור 'אנוכי ה', זה האני, שבו, בלאו הגדול המאין את הסתר-עצמו של האל הנסתר, פותחת ההתגלות, מלווה אותה בכל ציווייה הפרטיים. לשון זה, 'אני ה', בורא לה להתגלות בנביא כלי שרת וסגנון משלו. אין הנביא מתווך בין אלוהים ואדם, אין הוא מקבל את ההתגלות ומעביר אותה, אלא מתוך גרונו ממש נשמע קול אלוהים, מתוכו ממש מדבר אלוהים בלשון אני.... הנביא אינו 'מניח' כלל לאלוהים לדבר, אלא בו ברגע שהוא פותח את פיו כבר מדבר אלוהים. 'אנוכי' של אלוהים היא מלת-עיקר העוברת כ'תו עוגב' בתוך ההתגלות, הממאנת להיתרגם ללשון 'הוא'; 'אני' היא ולעולם עליה להיות 'אני'. רק אני, לא 'הוא', יכול לצוות את ציווי האהבה; ציווי זה לעולם יכול לבוא רק בלשון; אהב אותי.... והנפש מה היא עונה לדרישת האהבה?"

רוזנצווייג, כוכב הגאולה

מדוע חשוב לרוזנצווייג להדגיש שהנביא אינו מתווך? ←

איזו מן תפיסת התגלות יש לרוזנצווייג ביחס לשפת אמת? ←

מה מקומו של ה'אני' והרצון בתוך ההתגלות הזו? ←

”נעשה ונשמע... לאן מוליך התום ההגיני הזה של הסובייקטיביות? אל היחס הישיר לאמת בלי לחקור את התוכן, את המושג - במילים אחרות: אל קבלת ההתגלות. יחס כזה הוא בהכרח יחס לזולת. התורה ניתנת בהארת פנים. התגלות הזולת היא מניה וביה אחריותי על הזולת, הראייה הישירה - בלי תיווכו של מושג - מתקיימת רק בתור אתיקה. החקירה הקודמת לאישור, המונעת את האישור, היא קודם כל התנוונותה של התבונה, וכתוצאה מכך היא השחתת המוסר.”

לוינס, תשע קריאות תלמודיות

איפה עומד לוינס ביחס לשפת אמת ולרוזנצווייג ביחס למקומו של האני החי בהתגלות? ←

זוכרים את הוילון שהזכיר המדרש החז"ל"י בתחילת המערך? - מהו אותו וילון אם כן לפי לוינס? ←

”ובכן, מה עלינו לעשות בעשרת הדיברות? אף אני אענה לכם: מעשה זה שגם אני עצמי משתדל לעשותו מצדי, לקרוב אליהם; לא אל מגילת ספר, ואפילו לא אל לוחות האבנים שנחרתו עליהם “באצבע אלהים” סמוך לאמירתם, אלא אל הדְבָרִיּוֹת הדְבֻרָה”.

מ"מ בובר, 'מה יהא על עשרת הדיברות?: תשובה על משאל (1929)', תעודה ויעוד, א, עמ' 156

בובר מתרעם על העובדה שההתגלות נמסרה לנו בצורת חוקים. איך הוא פותר את הקושי הזה? ←

'החידוש שבחוקת סיני לא היה בתוכנה. משפטיה היו ברובם עתיקים ומקובלים [חוקי חמורבי, למשל]. החידוש היה בעצם המתן. בפעם הראשונה ניתן המוסר כגילוי נבואי, כביטוי לרצונו המוסרי של האל. לא תורת חכמים ולא פקודת מושלים כמו בעולם האלילי, אלא דבר נביא-שליח לשבטי מאמינים'

יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית, ד-ה, עמ' 68-69

מהו הרעיון היסודי של תמצית ההתגלות בסיני לפי קויפמן? ←

המעמד נורא ההוד אינו תכלית כי אם אמצעי בלבד, ומה שנשאר אחריו הוא הדיבור הגלוי, המפורש, שכשלעצמו אינו מטיל מורא. המורא שהיה אינו עוד כי אם זכרון המגלם סמכות, ואילו הדיבור החי השמור עם העם מכוון, מדריך ומורה אורחות חיים. אם יקיים העם אורחות חיים אלה יהיה קרוב אל אלוהיו. וזהו ענינה של הברית הנכרתת בין אלוהים לעם - התאחדות העשיה. שני הצדדים, אלוהים מזה והעם מזה, מתחייבים זה כלפי זה הדדית. לשם כך צריך שתהיה ביניהם הסכמה חופשית, ומבחינה זו שני הצדדים שלים. ודאי שאין הם שוים גם בתוך שוויון המעמד ההתחלתי. אלוהים יוזם את הברית. הוא שבחר בעם, הוא שהוציא מעבדות וקירבו אליו, הוא שרוצה לצוות את העם כדי שיהיה לו סגולה. העם נענה ואינו יוזם. אבל היענות היא פעולה עצמאית. רצונו החופשי של העם מתגלה בה, וזהו בחינת ההשתוות הנשמרת גם בתוך יחסי הברית. העם נשאר חופשי לציית או לסרב, לקיים את המצוה או להפר אותה. העם מסכים. העם מכיר בכך שהציות למצוות אלוהים הוא לטוב לו. הוא מקבל את עול המצוות מרצון. רק אז בא מעמד ההתגלות. אלוהים "יורד" על ההר כדי להשמיע את מצוותיו שהן תוכן הברית, חוקת מלכות אלוהים בעם, ורק אחרי כל אלה נערך הטקס הפולחני של כריתת הברית. בטקס הזה מתקשרים שני הצדדים בהתחייבות ההדדית שכל אחד מהם קיבל אותה על עצמו מרצונו.

אלעזר שביד, ספר מחזור הזמנים: משמעותם של חגי ישראל

איך שביד פותר את הסוגיא שהעיקה על בובר? ←

אתם מתחברים לאחד משלושת הפתרונות ה'חילוניים' הללו למעמד הר סיני? ←

ואקשיב ואשמע מתוך מעמקי נשמתי, מתוך רגשי לבבי, קול א-דני קורא. ואחרד חרדה גדולה, הככה ירדתי כי לנביא השקר אהיה, לאמר ה' שלחני ולא נגלה אלי דבר א-דני. ואשמע קול נשמתי הומה, ספיחי נבואות הנה צומחות...

הרא"ה קוק, שמונה קבצים, קובץ ד' י"ז

מדוע חושש הרב קוק שהוא נביא שקר? ←

איך אתם מבינים את הרמזים של הרב קוק למעמד הר סיני בהתגלות הפרטית שהוא חווה? ←

”

לא אֶרְחַף בְּחַלְל
מְשַׁלַּחַת רֶסֶן
פֶּן יִבְלַע עֵנָן
אֶת הַפֶּסֶד הַדִּיקָק שֶׁבְּלִבִּי
שֶׁמִּפְרִיד בֵּין טוֹב לְרָע

אֵין לִי קִיּוּם
בְּלִי הַבְּרָקִים וְהַקּוֹלוֹת
שֶׁשֶׁמְעֵתִי בְּסִינִי.

זלדה

